Droppa György

Libertadorok: Bolívar, Jókai, és Kossuth
A forradalom fényében és árnyékában

A forradalmak forradalma

1789-ben kitört a francia forradalom, amelynek hatása, eszmeisége feltartóztathatatlanul terjedt a világban.

Az államcsőd nem új intézmény, létezett a kapitalizmus előtti időkben is. A fizetésképtelenség és az infláció már akkor is az élet része volt, és nemcsak a szegény, nincstelen polgárokat érintette, hanem a nemes urakat és a királyokat is. A különbség az volt, hogy az ilyen történelmi pillanatokban meglazultak a korlátok, és felgyorsult a polgárosodás. Ilyenkor az elnyomottak különösen nehezen viselték a rendi társadalom kiváltságosainak változatlannak látszó életvitelét.

A francia királyságban nem először volt államcsőd, de most a polgárság képviselői maguknak is helyet követeltek az addig pusztán a papság és a nemesség alkotta rendi gyűlésben. Elvetették a sanyargató adórendszert, és elég erősnek képzelték magukat, hogy követeléseiket megfogalmazzák. Válaszként XVI. Lajos, hatalma stabilizálására, bezáratta a rendek ülésteremét. Valószínűleg őröket is állíttatott az ajtó elé, így – a fölösleges konfrontálódást kerülve – a harmadik rend képviselői más tanácskozási helyszínt kerestek. Ott megesküdtek, hogy kidolgozzák az alkotmányt, s ennek eredményeként kimondták a népszuverenitást. Az infláció mindezek ellenére tovább gyorsult, és tovább növekedett az önkény és a káosz. A harmadik rend pedig magára vállalta a rendteremtést. Védekezésül felállították a polgárőrséget, és miután ez sem vezetett eredményre, a párizsi macskakövekből barikádokat emeltek, és hogy puskaporhoz jussanak, megtámadták a zsarnokság szimbólumaként tornyosuló Bastille-t.

A polgárőrséget átalakították nemzetőrséggé, és nemzeti jelképpé tették a trikolórt. Csekélynek tűnő, de világpolitikai jelentőségű lépesek követték egymást. Vidéken városi tanácsok alakultak, és lendületesen tovább terjedt a forradalom. A nemesek, az arisztokraták külföldre menekültek, és az új rend átvette az irányítást. A nemzetgyűlés megszavazta a jobbágyság felszabadítását, valamint a rendi kiváltságok eltörlését, és kijelentette a jogegyenlőséget. A király látta, hogy gesztust kell gyakorolnia, ezért feleskü dött az alkotmányra. Néhány hónapos rövid időszak több változást hozott, mint korábban száz év. Sok kusza, egymásnak

ellentmondó követelést vitattak meg, de a nemzetgyűlésben progresszív változások következtek be, például eltörölték a rabszolgaságot.

Claude Joseph Rouget de Lisle szabadsághimnuszból megalkotta dalát, a Marseillaise-t, amely hamarosan francia himnusszá vált. A nép ledöntötte a királyok szobrait, a királyt perbe fogták, és az új kivégző-eszközzel, a guillotine-nal lefejezték. A világban terjedt a forradalom példája: nincs olyan hatalom, amit a nép forradalma ne tudna legyőzni.

Nyolcezer kilométerre Franciaországtól megszületik a Libertador, Simón Bolívar

Ebben a korban, 1783-ban születik meg a későbbi Libertador, a Felszabadító, Simón Bolívar. Hároméves, mikor elveszti baszk származású apját. A francia forradalom kitörésekor még csak hatéves. 1792-ben édesanyja is meghal, de vagyonos családja gondoskodik színvonalas neveltetéséről. 1797-ben, 14 évesen, kadétként katonai pályára lép; kitűnő tanulmányi eredménye és lelkes hozzáállása eredményeként már egy éven belül alhadnaggyá léptetik elő. Tizenhat éves korában madridi nagybátyjához utazik, ahol további kitűnő nevelők oktatják, köztük lánglelkű tanára, Simón Rodríguez. 1801-ben lép az azóta is folyamatosan szabadságharcot vívó baszkok földjére, egy évet Bilbaóban tölt. Ezt követően Párizsba utazik, azután visszatér Madridba, ahol megházasodik. Átkelnek az óceánon Venezuelába, de felesége egy éven belül meghal.

1804-ben már ismét Európában van, Párizsban telepedik le. Lenyűgözi a forrongó Európa és a szellemileg is pezsgő párizsi élet. Olyan személyekkel találkozik, mint Alexander von Humboldt német természettudós és Aimé Bonpland francia felfedező és botanikus. Párizsi színházakba, szalonokba, tanfolyamokra, előadásokra jár. Tizennyolc éves, mikor újra találkozik korábbi nevelőjével, Simón Rodríguezzel, vele még inkább kiteljesedik a szabadság iránti vágya. Bejárják Savoyát. Egy Róma melletti dombon Bolívar esküt tesz, hogy addig nem nyugszik, míg fel nem szabadítja Amerikát a spanyol uralom alól. 1804-ben, 21 éves korában, egy évig újra Párizsban él, ekkor már Bonaparte az első konzul, de egy évvel később örökös konzullá választják. Párizsban belép a szabadkőműves-páholyba, és tudomást szerez arról, hogy Francisco de Miranda már elkezdte Latin-Amerikát felszabadító harcát. Hogy további tapasztalatokat és szövetségeseket szerezzen – egy kitérővel –, beutazza az Egyesült Államok keleti államait, és visszatér Caracasba.

Ott tagja lesz a caracasi Hazafias Társaságnak. 1809-ben bekövetkezik egy lényegi változás. Napóleon hadai bevonulnak Spanyolországba. A társaság megbízásából, 1810-ben, eléri, hogy két társával, Luis López Mendezzel és András Belióval fogadja őket a spanyol király-

ság legnagyobb ellensége, az angol miniszterelnök. A találkozó nem hivatalos, mert a caracasi Hazafias Tanács küldöttségét a miniszterelnök otthonában fogadja, de így is megtapasztalja a nagyhatalmi politizálás bürokratikus útvesztőit. Hazatérve, Francisco de Miranda parancsnoksága alatt, 1811-ben – ezredesi rangban beáll katonának. – Részt vesz Valencia bevételében, és 1811-ben kikiáltják az első Venezuelai Köztársaságot.

Az elfoglalt területeket persze meg is kell tartani. A spanyol király gyarmati csapatai még így is komoly erőt képviselnek, és a Bolivár által parancsnokolt Puerto Cabellót 1812-ben elveszti. Gyanakszik, és rájön, hogy elárulták. Bolívar menekülésre kényszerül. de nem adja fel. Hamis papírokkal jut el a Kis-Antillákra, Curaçaóba, a Holland Nyugat-indiai Társaság rabszolga-kereskedelmi központjába. A sziget státusza a napóleoni háborúk hatására állandóan változik, hol angol, hol francia, hol holland kézre kerül, sőt a meggyengült hatalmi helyzetet kihasználva rabszolgalázadások is bonyolítják a képet. Bolívar Curaçaóból a Karib-tenger partján fekvő Cartagena de Indiasba megy. A város 1811 novemberétől független, de teljes szabadságáért még évekig harcolnia kell. Bolívar itt írja meg az „Egy caracasi polgár szózata Új-Granada polgáraihoz" című alapvető írását, amelyben nemcsak a politikai helyzetet, hanem állásfoglalását is taglalja.

1811 tragikus év. Domingo de Monteverdénél, Miranda csapatai is kénytelenek letenni a fegyvert.

Bolivár szüntelenül szervez, tárgyal, társakat toboroz, kitűnő fegyverforgató, katonai stratéga, korának egyik legnagyobb szónoka, vezére, népvezére, államférfija, szüntelenül utazik a karibi térségben, megmássza az Andokot, többször jár Európában is.

Egy kis sereg élén újraindítja a felszabadító harcot. Felszabadítja a kolumbiai bővizű Madalena folyó keleti partvidékét, megvívja a „csodálatos hadjáratot". 1813-ban négyszáz emberével egy nap alatt beveszi a nyolcszáz fővel védekező Cúcuta városát, és még ugyanezen év októberében bevonul Caracasba. Ekkor kapja a Felszabadító, a Libertador nevet.

1814-ben a spanyol birodalom csapatai visszafoglalják Caracast. Győzelmüket Bolívar a „zsarnokok győzelmének" nevezi. Ismét menekül, ezúttal a brit gyarmatra, Jamaicába. Ott megpróbál támogatást szerezni függetlenségi mozgalmához. Levelet ír, feltételezhetően a kormányzóhoz „Egy dél-amerikai válasz e sziget úriemberének" címmel. Bolívar társadalmi reformerként élharcosa a feudális, abszolutista iga lerázásának, de hiába katonai zseni, honfitársaival többször vereséget szenved. Ám ők azok a forradalmárok, akik nem adják fel. Levele újra hitet adott a függetlenség ügyét képviselőinek. Élesen bírálta a spanyol gyarmatosítást, reménykedve tekintett a jövőbe. „Megszakadtak azok a kötelékek, amelyek

Spanyolországhoz kötöttek minket." „Egy szabadságot szerető nép végül szabad lesz – mondja –, és azok mi vagyunk. Nem vagyunk sem indiánok, sem európaiak, mégis mindegyiknek részei vagyunk."

Bolívar számára az egyetlen út egy autonóm, republikánus kormány létrehozása. Terve olyan alkotmányos köztársaság létrehozása, amely végighúzódik Chilén, Argentínán, és magában foglalja Mexikót is. „Amerikának olyanná kell válnia, mint a Korinthoszi-szoros a görögök számára." A szigeten túlél egy merényletet, és újra csapatokat toboroz.

Bolívar tudta – és kihasználta –, hogy a spanyol csapatokat akkor kell megtámadni, mikor katonai erőiket lefoglalják a napóleoni háborúk, de 1815-ben Napóleon végleg vereséget szenved Waterloonál. A spanyol király nem késlekedik, és megtorló csapatokat küld az amerikai kontinensre. A felszabadító partizánháborúban, hogy a spanyol fegyverek túlerejét ellensúlyozza, Bolívar a rabszolgák által felszabadított, korábbi francia gyarmatra, a haiti független szigetállamba utazik, ahol az áttörés sikeres volt. Haiti rabszolgák a kiváltságos vegyes rasszúakkal és néhány fehér lakossal a jakobinusok egyenruháit magukra öltve játszották ki egymás ellen a különböző hatalmakat: Spanyolországot, Nagy-Britanniát és Franciaországot. Sikerüket elősegítette, hogy 1794-ben a párizsi Nemzeti Konvent minden gyarmaton véget vetett a rabszolgaságnak, és egy évtizeddel később, 1804-ben Haiti független országgá vált. 1815-ben Bolívar a rabszolgaságból felszabadított szigetállamban kér és kap segítséget. Keresi a kormányzót, üzletembereket, mindenkit, kitől segítséget remél.

Kapcsolatot épített ki Robert Sutherlanddel, egy Haitin élő brit kereskedővel, valamint más forradalmi száműzöttekkel, akiknek pártfogást ígért. Bolívar Haitin tárgyal egy Pierre Louis Brion nevű gazdag holland kereskedővel is, akit a függetlenségi háborúban fregattkapitányi rangba emel. (1815-ben Brion Angliába ment, ahol megszerezte a 24 ágyús Dardo korvettet, amellyel a Cartagena de Indias-i lázadókat akarta segíteni, hogy segítséget nyújtson a forradalmároknak. Brion saját költségén Londonból Cartagenába hajózott, 14 ezer lőfegyverrel és nagy mennyiségű hadianyaggal. Sajnos túl későn érkezett, mert Cartagena addigra elesett. Így a haiti Les Cayesben szálltak partra más emigráns hazafiakkal, és ott telepedtek le.)

Kapcsolatot épít ki Alexandre Pétionnal, a haiti forradalom azon vezetőjével, aki Jean-Jacques Dessalines (a független Haiti első elnöke), és a halála után a kettészakadt ország déli felének köztársasági elnöke lett. Pétion melegen fogadta Bolívart. Ezer puskát, lőszert, ellátmányt, nyomdát, valamint több száz haiti tengerészt és katonát ígért, egy fel-tétellel: Bolívar eltörli a rabszolgaságot az általa alapítani kívánt új köztársaságban. Bolívar elfogadta az ajánlatot, és nem felejtette el, hogy amikor nem a tervei sze-

rint alakultak a dolgok, ismét menedéket kapott. Persze Bolívar, aki a pártfogás előtt sok saját rabszolgáját is felszabadította, mindent megtett, hogy hű maradjon a szavához. Sajnos Pétion már nem élhette meg, mikor 1819-ben a venezuelai Angostura városában (ma: Ciudad Bolívar) tartott kongresszusán Bolívar, betartva szavát, megszüntette a rabszolga-kereskedelmet. Talán lassan mozdult el a liberális kreol úri felfogástól a liberális demokratizmus felé, de bizonyosan átlépte saját árnyékát.

1819. augusztus 7-én a kolumbiai Boyacánál Simón Bolívar és a kolumbiai Francisco de Paula Santander tábornokok csapatai megrendítő vereséget mérnek a spanyol hadseregre. A katonai győzelemre alapozva Angosturában a függetlenségpártiak kongresszust hívtak össze, ahol megalapították Nagy-Kolumbiát, a későbbi Kolumbiai Köztársaságot.

1821-ben ismét Bolivár volt, aki meggyőzte a kolumbiai Cúcuta kongresszusát, hogy fogadjon el egy „szabadméh-törvényt", amely el-rendelte, hogy minden rabszolgaanyától született gyermeket tizennyolc éves korában emancipálni kell. E döntés következtében a felszabadító hadsereg egységeiben egyharmad, máshol fele arányban szolgáltak feketék.

Újonnan verbuvált csapataival Bolívar visszamegy Venezuelába, és amerre jár, felszabadítja a rabszolgákat. Sorra adják vissza a városok és tartományok függetlenségét, sikerek és kudarcok váltogatják egymást. Bolívar felszabadító mozgalma fogalommá válik. Az Egyesült Államok diplomáciai megbízottat küld, hogy tájékozódjon, de európai önkéntes csapatok is érkeznek. Bolívar csapataival átkel az Andokon, és bevonul Bogotába. A spanyol tábornokok tűzszünetet és békét akarnak kötni a köztársaságiakkal, de a fegyverszünet lejártával.

Bolívar seregei ismét megindulnak, és a carabobói csatában szét-verik a király seregeit; a Libertador ismét bevonul az ünneplő fővárosba. 1822-ben a köztársaságpárti csapatok még felszabadítják Ecuadort, majd 1823-ban a spanyol király csapatainak maradékát is kiűzik Porto Cabelló-ból. Így Ecuador is csatlakozik Nagy-Kolumbiához. A köztársaság-pártiak már uralják Venezuelát, Kolumbiát, Ecuadort és Panamát. A több mint tízéves felszabadító harcnak nem Bolívar az egyedüli vezetője. A világraszóló kollektív győzelem, sok híressé és nemzeti hőssé vált tábor-nok és a harcokban öntudatára ébredt nép együttes érdeme. A venezue-laiak a felszabadító harcok legfőbb eseményének a most kétszáz éves évfordulóját ünneplő carabobói csatát tartják.

A spanyol királyi hadak vereségének egyik fő oka az volt, hogy nem a hazájukban megszokott terepviszonyok között harcoltak, és az ott lakó nép nem működött együtt velük, és így nem tudták kihasználni katonai erejüket.

Bolívar tábornokai, harcostársai megnyerték a csatákat és a függetlenségi háborút. Tehetségük azonban önzéssel párosult, a kicsi államok mindenféle határviták miatt egymással is háborúzni kezdtek. Az igazán jó vezér nemcsak a háborúban sikeres, hanem a békét is meg kell nyernie. Így történhetett, hogy kicsinyes hatalomféltések miatt a Libertador elhagyatva halt meg 1830-ban. Akkor már elfelejtették, hogy Bolívar valódi, fáradhatatlan fegyverforgató harcos volt, aki feláldozta vagyonát, egészségét, és példát mutatva felszabadította rabszolgáit.

Kossuth Lajos szintén vagyontalanul halt meg. Az agg Kossuth utolsó éveiben dolgozni volt kénytelen. Halálakor viszont megdicsőült. Bolívarnak erre még várnia kellett.

Bolívar népszerűsége utolérhetetlen. Többszörös nemzeti hős, családneve két országnak is névadója: Bolíviának és a Venezuelai Bolívari Köztársaságnak. Szobrai Latin-Amerika talán minden országában megtalálhatók. Dél-Amerikán kívül van szobra San Franciscóban, Washingtonban és Budapesten is.

Lábjegyzet: Ellenkező előjellel, Cecil John Rhodesról, a gyarmatosítás megrögzött hívéről is neveztek el országot; Rodéziát. Ő alapította, a De Beers Consolidated Mines vállalatot, amely egykoron a világ gyémántkereskedelmének 90, de ma is 60 százalékát bonyolítja le. A rodéziai bozótháborút követően (1964. július–1979. december) szűnt meg a fehér kisebbség uralma, és változott meg az ország neve: Zimbabwe, illetve Zimbabwe-Rodéziára. A gyarmati uralom negatív hatásai máig fennállnak.

1821. június 24-én, a Simón Bolívar vezette seregek a több mint egy évtizedes szabadságharcban felszabadították a karibi Latin-Amerika jelentős részét a hódító és gyarmatosító spanyol uralom alól.

Bolívari országok: Bolívia, Columbia, Ecuador, Panama, Peru, Venezuela. Ezen országok együttes területe meghaladja az Európai Unió mai területét. Az Osztrák–Magyar Monarchia (1867–1918) német és magyar nyelvű, az Osztrák Császárság és a Magyar Királyság által vezetett államalakulat, 681 727 négyzetkilométeren, 52,75 millió fős lakossággal (1914), amelyben az osztrák császárságé volt a domináns szerep. A döntésekből a Monarchia többi nemzetiségét kihagyták.

Simon Bolívar meglátta a történelmi pillanatot, mikor 1809-ben Napóleon elfoglalja Spanyolországot. Ekkor negligálták a madridi kormányzatot, és nem fogadták el a tiltást, miszerint Angliával nem kereskedhetnek, elutasították, illegitimnek tekintették a magas spanyol adókat, és új kereskedelmi partnereket kerestek, köztük az Amerikai Egyesült Államokat. Történelmi paradoxon, hogy ma éppen az Amerikai Egyesült Államok sújtja blokáddal Venezuelát. A blokádban Amerika legfőbb szövetségese Anglia, mert Anglia is partner volt a külföldön elhelyezett venezuelai nemzeti vagyon befagyasztásában.

A polgárosodásban példamutató Venezuelában, már a függetlenségi harcok kezdetén, 1811-ben kikiáltották a köztársaságot, bevezették a közteherviselést, eltörölték az inkvizíciót, és elindultak a liberális demokrácia felé. Ez a folyamat 1816-ra gyorsult fel, mikor Bolívar a függetlenség ügye mellé meghirdette a rabszolgaság megszüntetését és a földosztást. A forradalom ezzel új fordulatot vett, a nép a felszabadítók mögé állt. Bolívarnak végső tervét, a Dél-amerikai Egyesült Államok Szövetségét már nem sikerült megvalósítania. Csakúgy, mint a magyar Kossuth Lajosnak a Duna-menti Országok Föderációját. Bolívar Kuba és Brazília felszabadításáról is álmodott, fantasztikus terveket szőtt a Dél-amerikai Egyesült Államokról, ám tábornokai és harcostársai inkább a maguk uralta területeket akarták megtartani, és nem akartak kockáztatni a bolívari álmokért.

Ám Bolívar kezdeményezésére az 1820-as évek elején beindul egy együttműködési folyamat a gyarmati sorból felszabaduló országok és területek között; a kezdeményezés neve: La Plata-menti Egyesült Tartományok. Az úgynevezett összamerikai kongresszust 1826-ban hívták össze Panamában (Nagy-Kolumbia, Mexikó, Peru és az akkor még egy államnak számító Közép-Amerika részvételével). A kötelékek hamar lazulni kezdtek, és valójában egész földrészben akkor csak Bolívar gondolkodott.

A szervezet 1890-ben tovább fejlődött, Washingtonban tizennyolc állam részvételével megalapították az Amerikai Köztársaságok Kereskedelmi Irodáját és az Amerikai Köztársaságok Unióját. Az 1933-as monte-

videói konferencia után a jószomszédi politika elvét is felvették céljaik közé, a kezdeti lépéseket újabbak követték a második világháború után, de valódi integráció nem jött létre. Ennek legvalószínűbb oka az, hogy a második világháború után hegemonikusan megerősödő Amerikai Egyesült Államoknak inkább áll érdekében több kisebb, mint kevesebb nagyobb országgal kapcsolatot kiépíteni.

Európai forradalmak

A Simon Bolívar által aratott győzelemről, az 1848–1849-es európai forradalmak és a magyar szabadságharc példaadó előzményeként is meg kell emlékezni.

A bolívari forradalmak 27 évvel megelőzték az Európán átsöprő forradalmakat, amelyeket Európában a liberalizálódó és demokratizálódó polgári középosztály vezetett. Céljuk a monarchikus kormányzati rendszerek megdöntése és új nemzetállamok létrehozása volt. A februári forradalom, más néven a népek tavasza, Franciaországból indult, és rövid időn belül több mint ötven országra terjedt ki. Sajnos az egyes forradalmak között nem volt jelentős együttműködés. A polgárság képviseleti demokráciát, sajtó- és szólásszabadságot követelt. A felkeléseket a közép- és munkásosztálybeli reformerek vezették. A legtöbb forradalmat hamar leverték; az összecsapásoknak több tízezer halálos áldozata volt, és sokan száműzetésbe kényszerültek. A forradalmak maradandó eredményei közé tartozott a jobbágyrendszer felszámolása, Ausztriában és Magyarországon, a monarchia alkotmányos reformja Dániában, és a képviseleti demokrácia bevezetése Hollandiában. A forradalmi hullám Franciaországot, az Osztrák Császárságot, a Német Szövetség államait és Itáliát érintette leginkább.

Az Európát megrázó forradalmak rövid életűek voltak. Legtovább a Habsburg Birodalom területén, Magyarországon tartottak: 1848. március 15-től 1849. október 4-ig. Sok volt a hasonlóság a kitűzött célok és a követelések között is. A „Mit kíván a magyar nemzet?", azaz a 12 pont közül mindenképpen ilyen a 4. – Törvény előtti egyenlőséget polgári és vallási tekintetben –, az 5. – Nemzeti őrsereg –, a 6. – Közös teherviselés –, a 7. – Úrbéri viszonyok eltörlése –, a 8. – Esküdtszék képviseleti egyenlőség alapján –, a 9. Nemzeti Bank –, a 10. – A katonaság esküdjék fel az alkotmányra.

A rövid életű önrendelkező törvénykezés az úgynevezett áprilisi törvényekkel népképviseleti rendszert vezetett be az országgyűlés alsótábláján, valamint a korban széles körűnek számító választójogot, de rendelkeztek szabadságjogokról és a törvényhozás menetéről is. Ezzel a

feudalizmust gyakorlatilag felszámolták. Politikailag nagy hiányossága volt a törvényeknek, hogy kimaradt belőlük a nemzetiségek helyzetének rendezése. A törvényeket a szabadságharc leverésével visszavonták, illetve azok részben a 18 évvel későbbi, 1867-es, Ausztria és Magyarország közötti kiegyezéssel napvilágot láttak.

A magyar forradalom leverésére Ferenc József osztrák császár levélben fordult I. Miklós orosz cárhoz, és fegyveres segítséget kért. A cár közel kétszázezer fős hadsereget küldött Magyarországra, és az osztrák seregekkel együtt leverte a felszabadító forradalmat. 1849. október 6-án kivégezték a forradalom első magyar miniszterelnökét, 12 tábornokát, egy ezredesét, több száz tisztjét és honvédjét. Magyarországon önkényuralmi, megtorló rendszer vette kezdetét.

Simon Bolívarékhoz hasonlóan Kossuth és Jókai is a függetlenségért, a feudális abszolutizmustól való megszabadulásért küzdött. A magyar és latin-amerikai jelszavak ugyanazok voltak 1810-ben, mint a magyar reformkorban: haza és haladás.

A Libertador teljes neve: Simon José Antonio de la Santisima Trinidad Bolívar Placios Blanco (1783–1830).

Simon Bolívarról nemcsak 1848 előzményeként beszélhetünk a magyar függetlenségi politikában, hanem alakja megjelenik a korabeli irodalomban is.

Jókai Mór

Az 1848-as forradalom és a bolívari forradalmak összefüggésében ki más írt volna Simon Bolívarról, mint a hihetetlenül művelt és tájékozott Ásvai Jókay Móric, írói nevén Jókai Mór, a nagy magyar elbeszélő és mesemondó. (Jókaynak először írótársa, Tóth Lőrinc írt Jókai Mór megszólítással levelet. Petőfi Sándor, a forradalom költőjének unszolására 1848. március 15-től kezdte az irodalmi életben használni az új nevet. Az, hogy Jókai az y-t i-re cserélte, azt is jelentette, hogy nem kívánt élni a nemesi származás előnyeivel. Regényei ezután Jókai Mór néven jelennek meg.)

Jókai kalandoktól sem mentes életében rendkívül sok tisztséget töltött be. Volt országgyűlési képviselő, főrendiházi tag, a Magyar Tudományos Akadémia igazgatótanácsának tagja, a Szent István-rend lovagja, a Kisfaludy Társaság tagja, a Petőfi Társaság elnöke, a Dugonics Társaság tiszteletbeli tagja, író, drámaíró, újságíró, politikus. Jókai több mint kétszáz irodalmi mű írója, a romantikus realizmus és anekdotizmus talán legnagyobb magyar alkotója, a magyar szabadságharc 12 pontjának egyik összeállítója, 1848-as nemzetőr, számtalan lap alapítója szerkesztője, főszerkesztője. Jókai több műve kötelező irodalom, ő a romantika korának legismertebb magyar írója.

Jókai Mórra egy közvádló, 34 íróval együtt, halálbüntetést akart kiszabni, de egy másik szerencsére megvédte mindnyájukat. Így történhetett, hogy Jókai évekig nem írhatott a saját nevén, a Sajó álnevet használta. Ezt a Magyar Írók Füzeteiben közölte. Álnevének keletkezéséről így írt; „Ha a nevem alatt nem írhatok, írok a gazdám kutyájának a neve alatt: leszek »Sajó«: ugatni fogunk, ha nem beszélhetünk, de el nem hallgatunk."

Jókai célja nyilvánvaló volt. 1849 utáni bujdosását 1851-ben *Egy bujdosó naplója* című könyvében írta le. Bolívarról szóló művében azt bizonygatja, hogy kellő eltökéltséggel és határozottsággal a forradalom, az önkénytől való szabadulás és a függetlenség elérhető. Jonathan Swift Gulliver kalandos utazásai című könyvének módszerét használja, de főhősét nem Lilliputba, hanem Dél-Amerikába, a sikeres forradalmárok földjére repíti. Úgy tesz, mintha a történelmi bizonyosságot szerzett csodáról írna, mikor számára nemcsak a példaadás a fontos, hanem a sajnos sikertelen magyar szabadság áthallása is.

Jókai nem csak a sikerekről számol be. Elmondja, milyen sokat jelentett a földosztás ígérete, ami megegyezik magyar szabadságharcok fő ígéretével. Ír arról, hogy José Antonio Páez mikor csatlakozott Bolívarhoz; ő is megígérte, hogy harcosai földet kapnak. Páez azonban egyszerre volt bandita és hős, és az elsők között árulta el a bolívari egységes Amerikát. Jókai llanero hadurat is megemlíti, akit saját szülőföldje felszabadítása sokkal jobban érdekelt, mint a többi amerikai gyarmat sorsa.

Jókainak a magyar hazafiaknak szánt üzenete, hogy kellő kitartással és elszántsággal a szabadság és a függetlenség nem pusztán álom, hanem valóság. Ha sikerült Latin-Amerikában elérni, Magyarországon is sikerülhet. Jókainak elég volt bujdosnia, különleges tehetsége és tengernyi pártfogójának köszönhetően bujkálnia sem kellett sokat. A forradalom és szabadságharc vezérének, Kossuth Lajosnak ellenben a száműzetés jutott.

Kossuth Lajos

Udvardi és kossuthfalvi Kossuth Lajos, az 1848–1849-es forradalom és szabadságharc kormányzó-elnöke 1802-ben született Monokon, közel a világhírű boráról ismert Tokaji-hegységhez.

Kossuth a Batthyány-kormány pénzügyminisztere, a Honvédelmi Bizottmány elnöke, Magyarország kormányzója. A nemzeti függetlenségért, a rendi kiváltságok felszámolásáért és a polgári szabadságjogokért vívott 19. századi küzdelem egyik legnagyobb alakja, a magyar szabadságharc vezére. Petőfi Sándorral és Széchenyi Istvánnal a magyar

nép szemében ők testesítik meg leginkább az 1848–1849-es forradalmat és szabadságharcot. Újságírói álneve: Deregnyei.

Nevéhez fűződik az önálló magyar pénz, vagyis a Kossuth-bankó megteremtése és az ország első költségvetésének összeállítása is. Kossuth kitűnő szónok volt. Az 1848. július elején megnyílt országgyűlésen őt megbízták meg a kormány politikájának képviseletével és a parlamenttel való kapcsolattal. Legnevezetesebb beszédét betegen mondta el, ez a külsején is meglátszott, de ez csak fokozta fellépésének érdekességét: *„Midőn a szószékre lépek, hogy önöket felhívjam uraim, mentsék meg a hazát, e percnek nagyszerűsége szorítva hat keblemre. A haza veszélyben van. Egyfelől a horvát és szerb lázadás, másfelől az osztrák minisztérium áskálódásai fenyegetik a kivívott eredményeket. A nemzet nem bízhatik másban, mint saját erejében. Mondják ki önök, hogy a nemzet el van határozva kormányának, alkotmányának, önállásának védelmére a legnagyobb áldozatokat is meghozni, s hogy e tekintetben oly alkut, mely szabadságát és önállását legkevésbé is sérthetné, senkitől semmi áron el nem fogad, hanem minden méltányos kívánatokat akárki irányában is örökké teljesíteni kész. E célból szükséges a haderőnek 200 ezer főnyire emelése, ennek felfegyverezésére pedig 42 millió forint."* Még mielőtt befejezte volna, felkelt Nyáry Pál, az ellenzék vezére, és esküre emelt kézzel felkiáltott: „Megadjuk!" Példáját az egész ház követte. Kossuth keresztbe fonta mellén kezét, könnyes szemekkel mélyen meghajolt a ház előtt, s így fejezve be beszédét: *„Önök felállottak mint egy férfiú, és én leborulok a nemzet nagysága előtt, s csak azt mondom: annyi energiát a kivitelben, mint a mennyi hazafiságot tapasztaltam a megajánlásban s Magyarországot a poklok kapui sem döntik meg."*

Kossuth az elbukott szabadságharc után száműzetésbe kényszerült: Bulgárián, Szerbián, Törökországon keresztül 1851-ben jut el Angliába. Kevés idegent ünnepeltek úgy angol földön, mint a magyar szabadság bajnokát, írta az angol sajtó. Nemcsak hírével, személyes megjelenésével ragadta meg a hideg angolokat, hanem főleg a klasszikus angol nyelv mesteri kezelésével is. Sok hívet szerzett, de az ünneplőstől távol maradt a hivatalos világ. Az Amerikai Egyesült Államokban viszont, ahová 1851 végén érkezett, a köztársaság kormánya, országgyűlése és népe vetekedett egymással a tisztelet és bámulat zajos kifejezésében. 1851-ben Millard Fillmore amerikai elnök fogadta Kossuthot, 1852 januárjában a szenátus, majd a kongresszus. A washingtoni ünneplés után hét és fél hónapos országos körútra indult, eljutott Cincinnatiba, ahol felvették a helyi szabadkőműves-páholyba. Utazásainak megvolt az eredménye, eszközöket szerzett a Magyarországért lelkesedés megújítására, és a világ nem feledte el a magyar függetlenségi törekvéseket. Európába visszatérve

állandó lakhelye Londonban volt, ahol a parlamenti és irodalmi világban sok fontos összeköttetést szerzett.

A következő években Kossuth arra számított, hogy a nagyhatalmak közötti konfliktusok lehetővé teszik Magyarország felszabadítását. Összeköttetésbe lépett III. Napóleon francia császárral, és az 1859. évi szárd–francia–osztrák háború előkészítése idején III. Napóleon és Camillo Benso Cavour szárd–piemonti miniszterelnök kilátásba helyezte Magyarország felszabadításának elősegítését. Válaszul Kossuth megalapította a Magyar Nemzeti Igazgatóságot, s Teleki Lászlóval és Klapka Györggyel megindította a Magyar Légió szervezését. Ám miután III. Napóleon a solferinói győzelme után békét kötött Ausztriával, Kossuthnak a függetlenségükért küzdő népek felszabadítására vonatkozó terve nem sikerült.

Újabb reményeket Giuseppe Garibaldi 1860-as szicíliai partraszállása ébresztett. Garibaldi katonái között sok magyar harcolt, és sikere újabb olasz-osztrák háborúhoz vezetett volna. Erre az esetre ismét létrejött a Magyar Légió, Kossuth pedig az olaszokkal való együttműködésről tárgyalt. Végül nem lett háború, és Magyarország továbbra is osztrák uralom alatt maradt. A szüntelen társadalmi nyomásban, az önkényuralom kénytelen volt engedményeket tenni. A hazai ellenállás és az emigráció tevékenysége egymást erősítette.

A hazai és szomszédos testvérnépekkel való összefogás gondolatát a jövőre nézve, a már felszabadult népek majdani Dunai Konföderációjára vonatkozó elképzeléseit Kossuth 1862-ben fejtette ki. 1861-ben Itáliába költözött, ahonnan egyre nagyobb aggodalommal figyelte a kiegyezéshez vezető osztrák–magyar tárgyalásokat. Élete utolsó évéig megtartotta szavának varázsát, társalgásának élénkségét, lelki frissességét.

1894 márciusában ágynak esett, és meghalt. Az országgyűlésben a képviselőház elnöke, Wekerle Sándor miniszterelnök adott kifejezést a nemzet gyászának. Kossuth koporsóját különvonaton hozták Magyarországra. A határállomás után gyászolók ezrei álltak, térdeltek a vasút mellett, beszédeket mondtak, Kossuth-nótákat énekeltek azokon az állomásokon, ahol a Budapestre tartó vonat rövid időre megállt.

A vonatot a Nyugati pályaudvaron fogadták. A peronokat zsúfolásig megtöltötték a küldöttségek. A főváros nevében Gerlóczy Károly helyettes polgármester vette át a koporsót, amit a Magyar Nemzeti Múzeumba vittek, s előcsarnokában állították fel a ravatalt. A gyászoló tömegek már déltől gyülekeztek a pályaudvar előtt, és özönlöttek a ravatalhoz. Másnap Budapest városa, amelynek díszpolgára volt, nevéhez és érdeméhez méltó temetést rendezett; az ország minden részéből

tódultak a gyászoló küldöttségek. Közadakozásba kezdtek, hogy a Kerepesi temetőben levő sírját mauzóleum ékesítse, és emlékét ércszobor hirdesse. A temetés napján, vasárnap délelőtt tíz órakor a ravatalnál Jókai Mór és Herman Ottó búcsúztatta Kossuthot. Ferenc József osztrák császár utasítására a temetésen sem a hadsereg tagjai, sem az állam-hatalmi szervek munkatársai nem vehettek részt hivatalosan. De a Nemzeti Múzeumtól a Kerepesi temetőbe közel félmilliós temetési menet kísérte végső útján a magyar szabadság atyját. Koporsóját nyolc fekete ló vontatta gyászkocsin vitték a temetőbe, ahol Sárkány Sámuel püspök mondta el az utolsó búcsúztató imát.

Talán nincs olyan település Magyarországon, ahol nem neveztek el teret vagy utcát – általában mindkettőt – Kossuth Lajosról. Kossuth, ahogy Magyarország oly sok kiváló személyisége, száműzetésben hunyt el.

Jókai úgy ír Bolívarról, hogy Kossuthot és a magyar szabadságharcot is mellé képzeli.

Regénye, a *Dekameron I. – Száz novella* 1882-ben íródott. Jókai novelláját, *A megölt ország* címűt Peru meghódításáról 1858-ban írta, a *Bolívar* című novellát pedig a *Dekameron* (Történeti beszély) részeként 1858-ban adták ki. Az 1854 és 1860 között publikált, nagyobbrészt Dél-Amerikában játszódó *Tízmillió dollár* című könyv a pénz ronda hatalmáról szól. Érdemes megfejteni a Simón Bolívarról, a Libertadorról szóló résznél azt, miként ábrázolta Jókai Bolívar alakját. A 19. század közepén a képi ábrázolás és küldés mai módszerei nyilvánvalóan még nem álltak rendelkezésére, de a ma ismert képek, festménylenyomatok, személyleírások valószínűleg csak egy évtizeddel később jutottak el Európába.

Jókai

Kossuth

Bolívar

Jókai, a hosszúkás arcú, bajuszos, de szakáltalan Bolívart, a jellegzetesen körszakállas, korpulensebb Kossuthoz, a szabadságharcban Magyarország kormányzójához hasonlító személyként írja le. A korban még nem volt fényképezőgép, nem voltak a képek továbbítására alkalmas, eszközök, amelyek ma mindennapi életünk részei. Jókainak maradt a képzelet, és a példaadás igénye. Jókai művében megteremt egy szókapcsolatot, a történeti beszélyt. Használata, az azóta eltelt, több mint 150 év alatt elakadt, feledésbe merült, de Simon Bolívar példája él, és él a szabadság iránti vágy, a példa, a szabadság tényleges megvalósulására.

2021